

MIHAI EMINESCU. OM-INSTITUȚIE. PRECURSOR AL ȘCOLII SOCIOLOGICE DE LA BUCUREȘTI

Samira Cîrlig²⁷⁸

ABSTRACT

Să vorbești astăzi despre Mihai Eminescu poate părea desuet, dar nu este, pentru că atât personalitățile uriașe, cât și opera lor sunt atemporale. Mircea Vulcănescu spunea că „Mihai Eminescu trebuie considerat – fără rezerve – drept cel mai mare sociolog al românilor și al fenomenului românesc”²⁷⁹. El este un om-instituție pentru că radiografia societății românești și modalitățile de „vindecare” a plăgilor sociale (precum pătura superpusă, statul demagogic, semibarbarizarea societății etc.) pe care le-a identificat sunt de o tulburătoare actualitate. Prin legea compensației și teoria selecției negative a elitelor, Mihai Eminescu a stabilit direcțiile de cercetare și utilitate publică ale sociologiei românești, pe care le vom regăsi ulterior în lucrările Școlii Gusti, în legea paralelismului sociologic sau a echilibrului social, dar și în teoria personalității culturale. Astfel că, materialul de față abordează o temă despre care nu avem pretenția că o vom epuiza, și anume importanța și actualitatea lui Mihai Eminescu, din postura de om instituție și precursor al Școlii Sociologice de la București.

Cuvinte-cheie: Mihai Eminescu, om-instituție, legea compensației, selecție negativă, pătură superpusă.

²⁷⁸ Doctorand la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială din București, cercetător în cadrul Centrului European de Studii în Probleme Etnice al Academiei Române, E-mail: oana.samira.cirlig@gmail.com.

²⁷⁹ Mircea Vulcănescu apud Dan Dungaciu, „Teoria elitelor. Încercare de analiză comparativă. Mihai Eminescu – Vilfredo Pareto – Traian Brăileanu”, în *Sociologie Românească*, nr. 5/1993, p. 510.

1. SCURTĂ INTRODUCERE

Contribuția lui Mihai Eminescu în domeniul sociologiei, la fel ca și în alte domenii, este din păcate prea puțin cunoscută și studiată. Din această rațiune materialul de față va creiona, în linii generale, direcțiile de cercetare și utilitate publică pe care Mihai Eminescu le-a trasat, cu o precizie tulburătoare, sociologiei românești, pe care le vom regăsi ulterior în lucrările Școlii Gusti, în legea paralelismului sociologic sau a echilibrului social, dar și în teoria personalității culturale. Scopul acestui material este acela de a răspunde la două întrebări:

- a) De ce este Mihai Eminescu precursorul Școlii Sociologice de la București?
- b) De ce este Mihai Eminescu un om-instituție și ce înseamnă acest lucru mai exact?

2. MIHAI EMINESCU. PĂRINTELE SOCIOLOGIEI ROMÂNEȘTI – PRECURSOR AL ȘCOLII SOCIOLOGICE DE LA BUCUREȘTI

La întrebarea „De ce poate fi considerat Mihai Eminescu părintele sociologiei românești?” răspunsul este simplu: pentru că a deschis calea pentru un domeniu de cercetare cu totul special și de mare necesitate și anume sociologia realului negativ, pe care a explicat-o printr-o serie de concepte, a căror putere explicativă nu a fost depășită de niciun alt gânditor până acum, după știința noastră. Cu alte cuvinte, prin teoria selecției negative și teoria compensației, dar și prin concepte precum pătura superpusă, semibarbaria sau statul demagogic, Mihai Eminescu a identificat principalele probleme ale țării.

Mai mult decât atât, observând puternicele dezechilibre cu care se confrunta țara noastră, Mihai Eminescu a identificat soluțiile de ieșire din criza economică, socială, politică, educațională ș.a.m.d. pe care o traversam, și anume: raporturile compensatorii și selecția pozitivă a elitelor. Vom regăsi aceste idei și la membrii Școlii Sociologice de la București, întemeiată de Dimitrie Gusti, în legea paralelismului sociologic sau legea echilibrului social, care arată limpede că pentru a avea dreptate socială, adică ordine sau echilibru social, avem nevoie de personalități culturale care să cunoască și să empatizeze cu problemele țării. Personalitățile culturale sunt cele care se asigură că întreitul paralelism care există între cadre și manifestări (între cadre, între manifestări și între cadre și manifestări) nu este tulburat, aspect care este vital, deoarece dezechilibrele dintr-un cadru sau manifestare au puternice reverberații în toate celelalte.

2.1. Selecția negativă a elitelor

Pentru a înțelege mai bine contribuția pe care Mihai Eminescu a avut-o pentru sociologia românească, și am îndrăzni să spunem chiar pentru cea universală, vom discuta pe rând conceptele centrale pe care le-a introdus în câmpul științific. Mai întâi, câteva cuvinte despre selecția negativă a elitelor. Aceasta este alături de semibarbarie un proces tipic de evoluție negativă. Spre deosebire de criteriul promovării în ierarhia socială după competență, specific societăților capitaliste moderne (întemeiate pe solidaritatea organică și pe diviziunea funcțională a muncii), în societățile dominate de pătura superpusă, criteriul urcării în ierarhia socială este răsturnat. Nu capacitatea profesională și nu valorile morale sunt cele ce

contează în aprecierea unui individ, ci loialitatea sa față de grupul de interese care se află momentan la putere²⁸⁰.

Sociologia eminesciană deschide în sociologia universală ciclul de teorii ale dezvoltării. Mihai Eminescu introduce în sociologia noastră cercetarea pozitivă a fenomenelor negative. El teoretizează termenul de „semibarbarie”, pentru a sugera că popoarele din Sud-Estul Europei au fost împinse din nou „sub vremi” sau într-o stare precară, fiind asemenea claselor exploatare, sau salahorizate²⁸¹. Puterea (statul) și societatea sunt confiscate de către o elită fără viziune socială și deci, coruptă, numită de către Mihai Eminescu pătură superpusă. Societatea se salahorizează, iar statul devine demagogic. Mecanismele principale prin care se întâmplă acest proces sunt selecția negativă a elitelor și raporturile necompensatorii dintre elite și restul societății. În acest fel, arată Eminescu, spațiul românesc prin modernizare nu face decât să schimbe dependența: din suburbia imperiului (otoman și rus) în periferia Occidentului capitalist²⁸².

În plan social și politic, Mihai Eminescu arată că principalul rezultat al sincronizării cu Occidentul de către pătura superpusă este statul demagogic, nu statul democratic. Statul demagogic reprezintă interesele păturii superpuse, care confiscă pentru propriul beneficiu resursele societății. Statul demagogic este un mecanism instituțional ale cărui componente sunt:

1. Oligarhia: care ajunge să stăpânească statul;

²⁸⁰ Radu Baltasiu, *Introducere în sociologie. Spiritualitate, națiune și capitalism. Considerații de sociologie românească și weberiană*, Craiova, Editura Beladi, 2007, p. 67.

²⁸¹ Ilie Bădescu, *Sociologia eminesciană*, Galați, Editura Porto-Franco, 1994, p. 254.

²⁸² Radu Baltasiu, *op. cit.*, pp. 61-62.

2. Aparatul birocratic de „lefegii” sau de „literatori” care nu au nicio legătură productivă cu națiunea, aceștia fiind slujitori ai oligarhiei;
3. Demagogia: care este caracterizată prin faptul că legile au o realitate nominală, instituțiile democratice fiind numai de formă;
4. Proletariatul condeiului: care este reprezentat de funcționarii și de intelectualii superficiali, care au avut vreo bursă în străinătate pe banii statului, dar care a fost educată deficitar, motiv pentru care este complexată în raport cu propriul neam (complex de superioritate), dar și în raport cu marile popoare occidentale (complex de inferioritate). Grav mai este și faptul că proletarii condeiului sunt incompetenți și incapabili să administreze statul, deși ocupă funcții importante în administrația publică;
5. Forța de muncă propriu-zisă: care este într-o stare degradantă, salarizată – ca să folosim terminologia lui Mihai Eminescu²⁸³.

Societatea confiscată de pătura superpusă este oprită în drumul său spre civilizație în stadiul de semibarbarie. Prin semibarbarie înțelegem:

„Eminescu lansează termenul de «semibarbarie» cu intenția de a sugera că popoarele din sud-estul Europei fuseseră împinse iarăși «sub vremei» (...), în starea de «clase exploatare», salarizate. «Semibarbaria e o stare de degradare, de regres, este coruperea unui popor primitiv prin viciile unei civilizații străine. (...) Când un popor admite de la alt popor numai ștergerea credinței (...) fără a o înlocui prin [altă] convingere morală și religioasă, el rămâne și fără una și fără alta; are numai răul civilizației și răul barbariei, e semibarbar. (...) Când el [poporul rămas în urmă], în loc de dezvoltarea propriei sale munci, cumpără obiecte gata de la

²⁸³ *Ibidem*, pp. 61-62.

străini, fără a învăța să devie el însuși în stare de-a le produce, e semibarbar. (...)»²⁸⁴.

2.2. Legea compensației

Selecția negativă a elitelor tulbură echilibrul social la nivelul relațiilor dintre diferitele straturi sociale, dintre elite și mase, dintre munca intelectuală și cea fizică etc., care trebuie să se afle în raporturi compensatorii, potrivit lui Mihai Eminescu²⁸⁵. Prin raporturi compensatorii înțelegem:

„Într-o accepție mai largă, raportul de compensație privește un echilibru optim între «proporția muncilor» și «structura trebuințelor», altfel spus, structura trebuințelor trebuie să urmeze procesul natural de creștere și diversificare a structurii și funcțiilor «comunității economice». În caz contrar, acele trebuințe formulate peste structura și funcțiile comunității economice productive vor căpăta caracter parazitar, exprimându-se în cheltuieli necompensate, care vor atrage declinul economic al întregului popor»²⁸⁶.

Legea sociologică a funcționării statului demagogic este legea compensației, iar principiul de formare al păturii superpuse se numește selecția socială negativă. Teoria compensației este o componentă majoră a teoriei progresului negativ. În esență ea enunță condiția dezvoltării unei societăți prin acordul dintre munca depusă de elite în favoarea societății și consumul acestora din munca societății²⁸⁷.

²⁸⁴ Ilie Bădescu, *op. cit.*, p. 263.

²⁸⁵ Radu Baltasiu, *op. cit.*, p. 62.

²⁸⁶ Ilie Bădescu, *op. cit.*, p. 124.

²⁸⁷ Radu Baltasiu, *op. cit.*, p. 65.

„Progresul nu se reduce la simple reforme făcute din condei și cu reformele juridice artificiale, strict raționaliste, ci constă în «excedentul valorii producției peste consumațiune» (...)»²⁸⁸.

Potrivit lui Mihai Eminescu putem vorbi despre dezvoltare numai dacă avem raporturi compensatorii. Aceasta este esența legii compensației. Structura nevoilor trebuie să fie direct proporțională cu munca pe care o depune un om în societate. În măsura în care elitele își onorează funcția socială, adică sunt preocupate de rezolvarea problemelor cu care se confruntă comunitatea, societatea se dezvoltă economic, social, cultural ș.a. Guvernarea în acord cu nevoile publice este o guvernare morală, iar poporul respectiv devine o civilizație. Elitele care nu răspund nevoilor sociale, urmărindu-și doar satisfacerea nevoilor și dorințelor personale, generează subdezvoltare, iar statul devine demagogic. Elitele răspunzătoare de acest fenomen sunt numite de Mihai Eminescu *pătură superpusă*²⁸⁹.

Elitele organice, regăsite la Școala Gusti sub ideea de personalitate culturală, au conștiința funcției pe care o ocupă și pe cale de consecință înțeleg că responsabilitatea lor cea mai mare este să ușureze traiul celor care i-au ales. Elitele organice sunt cele care au fost selectate după criteriul competenței, motiv pentru care realizează că nu conduc ca să fie serviți, ci conduc ca să servească prin muncă. Să reținem așadar:

„„«Compensația – scrie Eminescu – nu se dă de către o clasă sau un om decât prin muncă intelectuală sau mușchiulară. Munca mușchiulară constă în producerea de obiecte de utilitate necontestată, cea intelectuală în facilitarea producerii acestor obiecte (...)». Facilitarea producerii de obiecte este condiția existenței civilizate a popoarelor moderne. (...) Numai elitele înălțate prin muncă, adică cele care produc «înlesniri de

²⁸⁸ Ilie Bădescu, *op. cit.*, p. 253.

²⁸⁹ Radu Baltasiu, *quoted work*, p. 65.

civilizațiune» popoarelor, se înalță cu adevărat la rangul de factor de direcționare istorică a popoarelor”²⁹⁰.

2.3. Școala Gusti. Puncte convergente cu Mihai Eminescu

Elita selectată pozitiv, adică după criteriul competenței este numită de Școala Gusti personalitate culturală. Personalitatea culturală are un rol fundamental într-o societate, deoarece ea este responsabilă de apariția statului cultural. Statul cultural este opusul statului demagogic, în care am văzut că interesele personale sunt mai importante decât interesul național. Statul cultural presupune o structurare corectă a societății, bazată pe dreptatea socială și demnitatea individuală²⁹¹.

Dimitrie Gusti afirmă că personalitatea culturală este principalul factor care stă la baza modernizării societății ²⁹², deoarece ea simte realitatea și înțelege care sunt urgențele timpului în care trăiește:

„Omul incult nu are înțelegerea timpului. El are simțirea prezentului, are simțirea amintirii trecute și are simțirea faptului viitor, dar nu are intuiția structurei acestei simțiri într-o înțelegere unitară. Această înțelegere o găsim formându-se treptat prin cultură”²⁹³.

Personalitatea culturală este preocupată activ de dreptatea socială și de echilibrul social. În momentul în care acestea două sunt asigurate, vorbim despre progres și despre civilizație, în caz contrar apare semibarbaria și mizerabilizarea sau degradarea socială.

²⁹⁰ Ilie Bădescu, *op. cit.*, p. 232.

²⁹¹ Radu Baltasiu, *quoted work*, p. 189.

²⁹² *Ibidem*, p. 217.

²⁹³ Constantin Rădulescu Motru, „Vocația, factor hotărâtor în cultura popoarelor”, 1931, în Constantin Rădulescu Motru, *Personalismul energetic și alte scrieri*, București, Editura Eminescu, 1984, p. 681.

Dimitrie Gusti sintetizează problema echilibrului social în legea paralelismului sociologic, care spune că:

„(...) în esență, viața socială are autonomie și echilibru, atât ca obiect de cunoscut (de către sociolog, economist, istoric, politician, filosof etc.), cât și în raport cu contextul, cu cadrele sale naturale, psihologice, istorice etc. Elementele sale componente, numite cadre și manifestări se află într-o relație de codeterminare reciprocă. Condiționarea manifestărilor de către cadre este numită determinism sociologic”²⁹⁴.

Manifestările sunt de două feluri: regulative și constitutive. Cele regulative le ordonează pe cele constitutive. Manifestările regulative sunt: politice și juridice, iar cele constitutive: economice și spirituale. Cadrele sunt: istorice și psihologice, sufletești – precizează Gusti, și naturale: cosmice și biologice. Altfel spus, cadrele sunt ceea ce este dat pentru o societate, atât din punct de vedere social, cât și din punct de vedere natural. Cadrele se transformă în manifestări prin intermediul voinței sociale. Toate acestea constituie societatea și se supun legii paralelismului sociologic²⁹⁵. Legea paralelismului sociologic sau a echilibrului social general are și o importanță practică, dincolo de cea teoretică, deoarece prin respectarea ei, societățile pot dobândi un echilibru mai trainic și pot evita fenomenele de dezagregare. În acest mod sociologia poate îmbunătăți viața oamenilor²⁹⁶.

Paralelism înseamnă:

„că toate aceste categorii nu formează raporturi de subordonare logică și nici nu pot fi reduse unele la altele, adică nu formează între ele înlănțuiri cauzale, ci numai condiții reciproce

²⁹⁴ Radu Baltasiu, *op. cit.*, p. 136.

²⁹⁵ *Ibidem*, p. 136.

²⁹⁶ Dimitrie Gusti, in ***, *Școala monografică. Volumul I. Dimitrie Gusti – Știința realității sociale, [Monographic school. Volume I. Dimitrie Gusti – The Science of Social Reality]*, Bucharest, Paideia Publishing House, 1999, pp. 30-31.

existențiale; ele nu pot fi înțelese decât în unitatea lor structurală, ca totalități sui-generis”²⁹⁷.

Revenind la personalitatea culturală, trebuie spus și că aceasta are un rol moralizator în societate. De aceea:

„Cu cât nivelul moralității este mai ridicat (în concordanță cu un ideal etic, cu un set de valori supreme sau «ultime»), cu atât manifestările vor pune mai bine în valoare cadrele sociale în folosul comunității. Capacitatea armonizării depline cu cadrele, aptitudinea de a le prezerva și a le «prelucra» într-o manieră superioară (prin manifestări corespunzătoare ale voinței sociale) reprezintă notele definitorii a ceea ce Gusti numește personalitatea culturală”²⁹⁸.

Numai în măsura în care cadrele și manifestările se vor afla în echilibru putem vorbi despre corectitudine și dreptate socială. Din această perspectivă, selecția pozitivă a elitelor este vitală, pentru că numai așa vom avea personalități culturale care să servească țara. Prin servire înțelegem că interesul național primează în detrimentul celui personal. Personalitatea culturală are o importanță deosebită, pentru că armonizează scopurile individuale cu cele sociale, naționale. Astfel că, nivelul de dezvoltare al unei societăți este direct proporțional cu nivelul de dreptate socială, fiindcă în absența dreptății apare frustrarea socială: oamenii sunt exploatați, în timp ce elitele devin o pătură superpusă²⁹⁹.

Societatea întemeiată pe indivizii care sunt educați să devină personalități culturale, adică acele elite competente – deci selectate pozitiv, este numită de Dimitrie Gusti sociocrație. Sociocrațiile sunt:

²⁹⁷ Dimitrie Gusti, *Sociologia militans. Introducere în sociologia politică*, Vol. I, București, 1934, pp. 45-46.

²⁹⁸ Radu Baltasiu, *op. cit.*, pp. 177-178.

²⁹⁹ *Ibidem*, p. 219.

„(...) societățile democratice meritocratice, care se dezvoltă prin cultivarea meritului. Meritul este măsurat nu atât ca succes individual, cât ca succes al comunității prin indivizi”³⁰⁰.

Personalitatea culturală este compusă din afectele fundamentale (iubirea de sine, simpatia și respectul) și lungimea voinței³⁰¹. În funcție de gradele de dezvoltare ale voinței, personalitatea va fi numai o posibilitate, o realitate, sau se va afla pe calea spre desăvârșire. Dimitrie Gusti arată că cea mai puternică formă de voință este aceea centrată pe celălalt, unde prin celălalt se referă la societate, națiune, umanitate³⁰². Personalitatea culturală sau elitele selectate pozitiv modelează realitatea socială. Existența socială a indivizilor este condiționată de dezvoltarea personalității. Pentru a înțelege mai bine modul în care apare, se dezvoltă, iar mai apoi acționează personalitatea culturală, Dimitrie Gusti a sistematizat două principii, respectiv principiile eticii normative:

„Acționează astfel încât în fiecare clipă a acțiunii tale să atingi realizarea maximală a personalității tale”³⁰³.

„Atinge actualitatea maximală a personalității tale, spre a o desfășura pentru crearea celor mai înalte valori culturale”³⁰⁴.

Prin urmare, personalitățile culturale sunt cheia armoniei și a progresului social. Spre deosebire de pătura superpusă, personalitățile culturale sunt conștiente că cel mai înalt scop este binele comunității. Pentru a putea să ajungem la ceea ce numim „binele comun” trebuie să alegem cele mai potrivite acțiuni și

³⁰⁰ *Ibidem*, pp. 249-250.

³⁰¹ Dimitrie Gusti, *Opere*, Vol. II, București, Editura Academiei, 1969, p. 37.

³⁰² *Ibidem*, pp. 37-38.

³⁰³ *Ibidem*, p. 37.

³⁰⁴ *Ibidem*.

mijloace³⁰⁵. În cazul în care elitele nu mai sunt preocupate de bine comun, acestea devin pături superpuse, statul cultural devine stat demagogic, iar indivizii trăiesc într-o stare de sclavie, de semibarbarie.

3. DE CE ESTE MIHAI EMINESCU UN OM-INSTITUȚIE?

Mihai Eminescu este unul dintre cei mai mari teoreticieni ai dezvoltării. Pentru el, cheia dezvoltării unei națiuni constă în existența raporturilor compensatorii, de muncă, între elite și restul comunității. Avem raporturi compensatorii, avem dezvoltare, arată Eminescu prin legea compensației. Structura nevoilor trebuie să corespundă cu proporția muncii depuse³⁰⁶. Sociologia eminesciană deschide în sociologia universală ciclul de teorii ale dezvoltării. Mihai Eminescu este monumental pentru sociologie, pentru că introduce în sociologia noastră cercetarea pozitivă a fenomenelor negative.

La nivel general, Mihai Eminescu este un om-instituție sau o personalitate-pivot datorită densității sufletești pe care o are. Ceea ce mai caracterizează omul-instituție, alături de densitatea sufletească, este și acutul simț al timpului. Acest lucru îl determină să-și asume problemele țării în integralitate. Omul-instituție este preocupat de claritatea și de precizia administrativă, lucru care a rezultat din faptul că a înțeles categorial realitatea. Această înțelegere a realității este însă dependentă de capacitatea mistică a teandriei³⁰⁷. Crainic afirmă că această capacitate de înțelegere a

³⁰⁵ Radu Baltasiu, *op. cit.*, p. 186.

³⁰⁶ *Ibidem*, p. 88.

³⁰⁷ „A gândi lumea precum Dumnezeu o gândește, a o iubi precum el o iubește și a lucra în ea precum el lucrează, iată în ce stă modul teandric al

lumii se manifestă ca o permanentă nostalgie a paradisului, dinspre care privește realitatea, pe care încearcă să o ridice, îmbunătățind traiul celorlalți. Datorită acestui fapt, omul-instituție poate crea rețele ale binelui sau ale bunăvoinței, care la rândul lor sunt expresia concretă a societății, înțeleasă drept comunitate de destin³⁰⁸.

Mihai Eminescu este un om-instituție și datorită faptului că el:

„Este puterea și dreptul nostru la putere. Este dreptul nostru la subtilitatea îndumnezeită, la infinitul pus în rost. Este delicatețea primitoare a grădinii Maicii Domnului, destinul nostru. Este dreptul nostru de a primi după dreptate domnească pe oricine ne respectă – aici avem întreaga teorie eminesciană a epocii voievodale, a funcției țărânimii, a păturilor pozitive și a dezvoltării organice, având ca ax legea compensației”³⁰⁹.

Cel mai important tip de libertate este libertatea gândirii, iar temelia gândirii este limba pe care o vorbim. Mihai Eminescu are uriașul merit de a ne fi definitivat limba și gândul și, prin aceasta, ne-a făcut liberi³¹⁰. Constantin Noica spunea că Mihai Eminescu ne-

credinței și al înțelepciunii creștine, modul lui Iisus Hristos.”, în Nichifor Crainic, *Nostalgia paradisului*, ed. a II-a, 1942, reprodusă în *Nostalgia paradisului*, ediție cu studiu introductiv de Dumitru Stăniloae. Postfață și note de Magda Ursache și Petru Ursache, fișă bibliografică de Alexandru Cojan, Iași, Editura Moldova, 1994, p. 6, apud apud Radu Baltasiu, „Omul instituție – cazul Anton Golopenția – de la Iorga, la Nae Ionescu, Dimitrie Gusti la Anton Golopenția”, manuscris, p. 4, material în curs de publicare în Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor, 2025.

³⁰⁸ *Ibidem*, p. 6, quoted by *Ibidem*, p. 4.

³⁰⁹ Radu Baltasiu, „Eminescu, românul deplin”, în *Active News*, 15 ianuarie 2022, Disponibil la adresa de internet: https://www.activenews.ro/opinii/RaduBaltasiuEMINESCUROMANULDEPLIN_172101, Accesat pe 25 ianuarie 2025.

³¹⁰ *Ibidem*.

a făcut darul de a fi „apărut în lumea noastră un om care-a înțeles să fie om deplin. Cineva care n-a vroit să fie al doilea”³¹¹.

Mihai Eminescu a identificat cu maximă luciditate natura problemelor: înstrăinarea elitelor și transformarea lor în „patrioți de meserie”, țara transformându-se, pe cale de consecință, într-un „hotel de tranzit”³¹². Mihai Eminescu este omul deplin al culturii române, având capacitatea de a înțelege adevărul universal care trece printr-un neam și de a-l exprima. Datorită lui Mihai Eminescu am aflat cine suntem și ne-am recăpătat conștiința unității naționale³¹³.

4. CONCLUZII

Dimitrie Gusti, fondatorul Școlii Sociologice de la București, consideră că sociologia trebuie să aibă în centrul preocupărilor sale națiunea, cu toate problemele ei. Din acest punct de vedere, sociologia, ca sociologie militans, are în centrul preocupărilor sale nevoile poporului. Mihai Eminescu a înțeles acest lucru și a identificat o manieră inedită de a recăpăta Țara din mâinile elitei decadente, mai precis a păturii superpuse – care era străină de nevoile oamenilor, fiind preocupată de propriile interese. Această preocupare față de ceilalți a făcut posibilă apariția a două mari terorii, care și astăzi au aceiași putere explicativă: teoria selecției negative a elitelor și teoria compensației. În măsura în care elita este

³¹¹ Constantin Noica, *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești*, București, Editura Humanitas, 2015, p. 121.

³¹² Mihai Eminescu, *Opere*, Vol. XIII, București, Editura Academiei, 1985, p. 82.

³¹³ Radu Baltasiu, „Eminescu, românul deplin”, în *Active News*, 15 ianuarie 2022, Disponibil la adresa de internet: <https://www.activenews.ro/opinii/Radu-Baltasiu-EMINESCU-ROMANUL-DEPLIN-172101>, Accesat la data de 25 ianuarie 2025.

selectată pozitiv, adică după criteriul competenței, avem raporturi compensatorii din perspectiva lui Mihai Eminescu, iar din perspectiva lui Dimitrie Gusti avem echilibru și dreptate socială. Aceste lucruri nu sunt posibile decât dacă la conducerea țării ajung ceea ce Gusti numea personalități culturale, caz în care statul devine un stat cultural. Numai în măsura în care criteriul de selecție este meritocratic avem de-a face cu o sociocrație. În caz contrar, statul este redus la forma sa demagogică, progresul fiind înlocuit cu semibarbaria. Reținem așadar, că avem ordine și dreptate socială numai atunci când pentru muncă egală sunt oferite compensații egale. Iată complexitatea lui Mihai Eminescu!³¹⁴

5. BIBLIOGRAFIE

Baltasiu Radu, *Introducere în sociologie. Spiritualitate, națiune și capitalism. Considerații de sociologie românească și weberiană*, Craiova, Editura Beladi, 2007.

Baltasiu Radu, „Omul instituție – cazul Anton Golopenția – de la Iorga, la Nae Ionescu, Dimitrie Gusti la Anton Golopenția”, manuscris, material în curs de publicare în Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor, 2025.

Baltasiu Radu, „Eminescu, românul deplin”, în *Active News*, 15 ianuarie 2022, Disponibil la adresa de internet: <https://www.active-news.ro/opinii/Radu-Baltasiu-EMINESCU-ROMANUL-DEPLIN-172101>, Accesat la data de 25 ianuarie 2025.

³¹⁴ Radu Baltasiu, *op. cit.*, p. 244.

Bădescu Ilie, *Sociologia eminesciană*, Galați, Editura Porto-Franco, 1994.

Crainic Nichifor, *Nostalgia paradisului*, ed. a II-a, 1942, reprodusă în *Nostalgia paradisului*, ediție cu studiu introductiv de Stăniloae Dumitru. Postfață și note de Ursache Magda și Ursache Petru, fișă bibliografică de Cojan Alexandru, Iași, Editura Moldova, 1994.

Dungaciu Dan, „Teoria elitelor. Încercare de analiză comparativă. Mihai Eminescu – Vilfredo Pareto – Traian Brăileanu”, în *Sociologie Românească*, nr. 5/1993, pp. 497-513.

Eminescu Mihai, *Opere*, Vol. XIII, București, Editura Academiei, 1985.

Gusti Dimitrie, *Sociologia militans. Introducere în sociologia politică*, Vol. I, București, 1934.

Gusti Dimitrie, *Opere*, Vol. II, București, Editura Academiei, 1969.

Gusti Dimitrie, în ***, *Școala monografică. Volumul I. Dimitrie Gusti – Știința realității sociale*, București, Editura Paideia, 1999.

Noica Constantin, *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești*, București, Editura Humanitas, 2015.

Rădulescu Motru Constantin, „Vocația, factor hotărâtor în cultura popoarelor”, 1931, în Rădulescu Motru Constantin, *Personalismul energetic și alte scrieri*, București, Editura Eminescu, 1984.